

Pravo na sklapanje braka maloljetne osobe

Mikšić, Vivien

Undergraduate thesis / Završni rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:034522>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STRUČNI PRIJEDIPLOMSKI STUDIJ JAVNA UPRAVA

Vivien Mikšić

ZAVRŠNI RAD

Pravo na sklapanje braka maloljetne osobe

Kolegij:

OBITELJSKO PRAVO S MATIČARSTVOM

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Barbara Preložnjak

Zagreb, 2025.

Sadržaj	
1. UVOD	1
2. POVIJESNI RAZVOJ INSTITUTA SKLAPANJA BRAKA MALOLJETNIH OSOBA	3
2.1. Obiteljski zakon iz 1998. godine	3
2.2. Obiteljski zakon iz 2003. godine	4
2.3. Obiteljski zakon iz 2015. godine	5
3. POSTUPAK SKLAPANJA BRAKA MALOLJETNIH OSOBA	7
4. TUŽBA RADI PONIŠTAJA BRAKA ZBOG MALOLJETNOSTI	9
5 .KOMPARATIVNA ANALIZA PRAVNIH SUSTAVA U POGLEDU SKLAPANJA MALOLJETNIH BRAKOVA	9
5.1. Zemlje bivše Jugoslavije	10
5.1.1. Srbija	10
5.1.2. Bosna i Hercegovina	11
5.1.3. Slovenija	11
5.2. Članice Europske unije, Njemačka, Danska, Švedska i Luksemburg	12
5.2.1. Njemačka	12
5.2.2. Danska	13
5.2.3. Švedska	13
5.2.4. Luksemburg	14
6. ZAŠTITA PRAVA MALOLJETNIH OSOBA	14
7. ZAKLJUČAK	18
8. LITERATURA	20

Izjava o izvornosti

Ja, Vivien Mikšić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Vivien Mikšić

S neizmjernom zahvalnošću posvećujem ovaj rad svojim roditeljima koji su mi bili najveća podrška i inspiracija. Hvala vam na ljubavi, strpljenju i vjeri u mene.

1.UVOD

Pravo na sklapanje braka jedno je od temeljnih prava svakoga pojedinca, istovremeno ono nosi i značajnu odgovornost koja u sebi zahtijeva zrelost i naročito spremnost za suočavanje s izazovima bračnog života.

Brakovi maloljetnih osoba predstavljaju ozbiljan problem za dječja prava naročito zato jer se sukobljavaju sa osnovnim principima zaštite djeteta. Sama tema sklapanja braka maloljetnika u Hrvatskoj izaziva brojne rasprave, budući da se time često sukobljavanju pravni propisi, ljudska prava, društvene norme te vjerske vrijednosti. Sklapanje braka maloljetne osobe može imati za osobu duboke i nadasve dugoročne posljedice na emocionalno i psihološko zdravlje koje onemogućavaju njezin razvoj. Prema Konvenciji o pravima djeteta koja je usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 1989.g., člankom 1 navodi se „U svrhu na koju se ova Konvencija odnosi, dijete označava svaku osobu mlađu od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije.¹

Ovom definicijom postavlja se jasna granica između djetinjstva i odrasle dobi, naglašavajući da maloljetne osobe nisu dovoljno razvijene psihološki ni fizički za preuzimanje bilo kakvih obaveza koje odrasli svijet donosi uključujući sklapanje braka.

Prema Konvenciji o pravima djeteta, djeca imaju pravo na zaštitu od svih oblika zlostavljanja i iskorištavanja koje bi mogle ugroziti njihov emocionalni i socijalni razvoj. Unatoč tome što se maloljetni brakovi u pojedinim društvima smatraju tradicionalnim ili društveno prihvaćenim, često krše temeljno pravo zaštite djeteta. Sklapanje braka u dobi kada osoba nije dovoljno emocionalno zrela može dovesti do ozbiljnih posljedica uključujući depresiju, anksioznost, izolaciju od društva, te posljedično prekid obrazovanja. Jedan od ključnih razloga zbog koji se maloljetni brakovi smatraju štetnima za prava djeteta je taj što djeca kao nositelji svojih prava nemaju istu sposobnost donošenja odluka kao odrasle osobe.

Brak kao životna obveza koja uključuje emocionalnu i fizičku intimnost često preraste u opterećenje za maloljetne osobe koje još nisu u potpunosti razvile potrebne vještine za uspješno funkcioniranje u bračnoj zajednici. U većini slučajeva maloljetne osobe, naročito djevojčice, suočavaju se s oblicima diskriminacije i nasilja u braku čime se dodatno krše njihova osnovna prava.

¹ Konvencija o pravima djeteta, članak 1.

Maloljetni brakovi mogu značajno utjecati na mentalno zdravlje jer maloljetnici često nisu emocionalno pripremljeni na obaveze koje brak donosi, često to može dovesti do razvoja stresa i depresije ali i drugih psiholoških problema koji mogu potrajati cijeli život.²

Kroz prizmu Konvencije o pravima djeteta koja poziva na minimalnu dob odnosno da je dijete svaka osoba mlađa od osamnaest godina jasno je da maloljetni brakovi predstavljaju značajnu prijetnju ljudskim pravima i osnovnim slobodama djece. Zaštita dječjih prava i prevencija sklapanja maloljetnih brakova postali su globalni prioritet jer osim što se maloljetnim brakovima ugrožavaju njihove osnovne potrebe dovode i do trajnih negativnih društvenih i ekonomskih posljedica.

Hrvatsko zakonodavstvo dopušta iznimku od opće dobne granice za sklapanje braka, omogućujući maloljetnicima koji su stariji od 16 godina da stupe u bračnu zajednicu uz sudsku dozvolu. Istoimena pravna iznimka osmišljena je kako bi se u specifičnim situacijama omogućila ponajprije zaštita maloljetne osobe, no ona otvara i niz pitanja. Da li je takva fleksibilnost zakonodavstva uistinu u interesu djeteta? Postoje li zloupotrebe ovog izuzetka? I možda najbitnije, kako društvo može osigurati da prava maloljetnih osoba budu zaštićena u potpunosti?

Možemo uvidjeti kako su maloljetnički brakovi često posljedica tradicionalnih običaja. U pojedinim zajednicama brak maloljetnika prihvaćen je kao društveno opravdan, dok ga drugi smatraju kršenjem jednog od temeljnih prava djeteta. U tom kontekstu Hrvatska nije izolirana – pitanje maloljetničkih brakova globalni je problem koji zahtijeva koordiniran pristup i prilagodbu zakonodavnih i obrazovnih mjera.

Cilj mog rada je istražiti pravne aspekte sklapanja maloljetnih brakova u Hrvatskoj, analizirati komparativne primjere iz susjednih nam zemalja te razmotriti sociološke dimenzije problema.

² Hrabar D. et al., *Obiteljsko pravo*, Narodne Novine, Zagreb, 2021., str. 63.

2. POVIJESNI RAZVOJ INSTITUTA SKLAPANJA BRAKA MALOLJETNIH OSOBA

Prije donošenja prvog Obiteljskog zakona Republike Hrvatske iz 1998. godine, sklapanje maloljetnih brakova bilo je regulirano zakonodavstvom bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije po nazivu Zakon o braku i porodičnim odnosima.

Zakon je propisivao da brak ne mogu sklopiti osobe koje nisu navršile osamnaest godina, no postojala je iznimka u kojoj sud u izvanparničnom postupku može dozvoliti sklapanje braka osobi koja je navršila šesnaest godina uz prethodno utvrđivanje zrelosti maloljetne osobe.³ Zahtjev sudu za sklapanjem braka mogla je podnijeti maloljetna osoba koja je imala namjeru sklopiti brak. Prije nego će sud donijeti odluku o sklapanju braka maloljetne osobe, sud je dužan saslušati maloljetnog podnosioca zahtjeva i njegove roditelje, odnosno staratelje, zatražiti mišljenje organa starateljstva i ispitati okolnosti koje su presudne za donošenje odluke.⁴

Pravo na tužbu za poništenje braka ima maloljetna osoba i njezin bračni drug, roditelji maloljetne osobe i organ starateljstva ukoliko je brak sklopila osoba koja nije stekla punoljetnost, bez dozvole suda.⁵ S druge strane sud može odbiti podneseni zahtjev ukoliko utvrdi da je u vrijeme sklapanja braka ili naknadno postojao opravdan razlog zbog kojeg se moglo dopustiti sklapanje braka prije stjecanja punoljetnosti.⁶

Poništaj braka ne može se zatražiti nakon što je maloljetna osoba stekla punoljetnost, ali bračni drug koji je u vrijeme sklapanja braka bio maloljetan ima pravo na podnošenje tužbe za poništajem braka u roku od jedne godine od stjecanja punoljetnosti.⁷

2.1. Obiteljski zakon iz 1998. godine

Prvi Obiteljski zakon samostalne Republike Hrvatske donesen je 16. prosinca 1998. godine i predstavljao je značajan iskorak u regulaciji obiteljskih odnosa. Prema ovom zakonu, sklapanje braka nije bilo dopušteno osobama koje nisu navršile punoljetnost odnosno osamnaest godina,

³ Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne Novine, br. 11/1978., 27/1978., 45/1989., 59/1990., 25/1994., 162/1998., članak 34.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*, članak 46.

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*

no postojala je određena iznimka u situacijama kada je sud u izvanparničnom postupku dopuštao sklapanje braka osobama starijim od šesnaest godina, uz uvjet da je prije toga procijenio njihovu zrelost i sposobnost za obiteljski život.⁸

Prijedlog za donošenje odluke o dopuštenju sklapanja braka mogla je podnijeti samo maloljetna osoba koja je imala namjeru sklopiti brak. S obzirom na podneseni prijedlog sud je imao dužnost saslušati maloljetnu osobu koja je podnijela prijedlog, roditelje maloljetne osobe odnosno skrbnika te pribaviti mišljenje centra za socijalnu skrb i ispitati okolnosti značajne za donošenje odluke o sklapanju braka maloljetne osobe.⁹

Ukoliko je brak sklopljen protivno gore navedenim stavkama isti neće biti valjan i na njega će se primjenjivati odredbe o poništaju braka.¹⁰ U takvim situacijama pravo na tužbu za poništaj braka imaju samo bračni drugovi i centar za socijalnu skrb.¹¹ Člankom 38. ObZ-a zakonodavac propisuje da uz bračne drugove i centar za socijalnu skrb pravo na tužbu za poništaj braka protivno odredbama članka 26. imaju i roditelji maloljetne osobe.¹²

Sud ima pravo odbiti tužbu za poništaj braka ako utvrdi da je u vrijeme sklapanja braka ili naknadno nastao opravdani razlog zbog kojeg je sud mogao dopustiti sklapanje braka .

Tužbu za poništaj braka ne može podnijeti osoba koja je navršila osamnaest godina, ali tužbu za poništaj braka može podnijeti bračni drug koji je u vrijeme sklapanja braka bio maloljetna osoba i to u roku od jedne godine od dana stjecanja punoljetnosti.¹³

2.2. Obiteljski zakon iz 2003. godine

Zakonom iz 2003.godine ojačana je procedura za odobrenje maloljetnih brakova, naime sudovi su morali uzeti u obzir mišljenje stručnjaka, poput psihologa i socijalnih radnika kako bi utvrdili da li je brak u najboljem interesu maloljetne osobe, no stavka koja je dodana u odnosu na prijašnji zakon iz 1998. godine je da će sud saslušati i osobu s kojom maloljetna osoba namjerava sklopiti brak.¹⁴ Ovaj zakon pojačao je zaštitnu ulogu države, stavljajući pritom naglasak na procjenu sposobnosti i dobrobiti maloljetne osobe.

⁸ Obiteljski zakon, Narodne Novine, br. 162/1998., članak 26.

⁹ *Ibid*, članak 26.

¹⁰ *Ibid*, članak 31.

¹¹ *Ibid*, članak 37.

¹² *Ibid*, članak 38.

¹³ *Ibid*.

¹⁴ Obiteljski zakon, Narodne Novine, br. 116/2003., članak 26., stavak 4.

Ukoliko je brak sklopljen protivno odredbi članka 26 kojim su propisane pretpostavke za valjanost braka, isti neće biti valjan i na njega će se primjenjivati odredbe o poništaju braka.¹⁵ Pravo na tužbu u takvim situacijama imaju bračni drugovi i centar za socijalnu skrb,¹⁶ no već sljedećim člankom propisuje se da pravo na tužbu imaju i roditelji maloljetne osobe.¹⁷

Sud može odbiti tužbu za poništaj braka ako utvrdi da je u vrijeme sklapanja braka ili čak naknadno nastao opravdani razlog zbog kojeg je mogao dopustiti sklapanje braka.¹⁸

Tužbu za poništaj braka nije moguće podnijeti nakon što je maloljetna osoba navršila osamnaest godina, ali bračni drug koji je u vrijeme sklapanja braka bio maloljetan ima pravo podnijeti tužbu za poništaj braka u roku jedne godine od dana stjecanja punoljetnosti.¹⁹

Nakon ObZ-a iz 2003. godine, donosile su se izmjene i dopune Obiteljskog zakona no njima nisu donesene odluke odnosno članci koji su se odnosili na sklapanje braka maloljetnih osoba.

2.3. Obiteljski zakon iz 2015. godine

Obiteljski zakon Republike Hrvatske donesen 2015. godine predstavlja temeljni pravni okvir za regulaciju obiteljskih odnosa. Zakon jasno definira uvjete pod kojima osoba mlađa od osamnaest godina može stupiti u brak, istovremeno osiguravajući da se takva mogućnost koristi samo u iznimnim slučajevima.

Prema članku 25. Obiteljskog zakona iz 2015. godine (dalje u tekstu: ObZ), opći uvjet za sklapanje braka je postojanje punoljetnosti, uz iznimku da maloljetne osobe starije od šesnaest godina mogu sklopiti brak sudskom odlukom, pod uvjetima koji su propisani zakonom.²⁰

Navedena pravna regulativa ima i svoju svrhu, a to je osigurati zaštitu maloljetnika u procesu sklapanja braka kako bi se u samoj konačnici spriječili negativni učinci koje takozvani „rani brakovi“ mogu imati na njihove živote. Dobna granica od osamnaest godina postavlja važne barijere koje bi trebale spriječiti rane brakove te naposljetku osigurati da se mladi razvijaju i obrazuju prije nego se suoče s obvezama koje bračna zajednica nosi.

¹⁵ *Ibid*, članak 30.

¹⁶ *Ibid*, članak 36.

¹⁷ *Ibid*, članak 37.

¹⁸ *Ibid*.

¹⁹ *Ibid*.

²⁰ Obiteljski zakon, Narodne Novine, br.103/15., 98/19., 47/20., 49/23., 156/23., članak 25.

Odgovorni za odobravanje braka maloljetnih osoba, obiteljski sudovi, dužni su procijeniti da li je brak u najboljem interesu maloljetnih osoba, pritom uzimajući u obzir socijalne i emocionalne okolnosti.²¹ Unatoč postojanju ovih zakonskih odredbi, praksa je pokazala da se maloljetnički brakovi ponekad sklapaju sa nedovoljnim razmatranjem odnosno uzimanjem šire slike situacije u obzir te pažnje.

Hrvatski zavod za socijalni rad, u praksi često igra jednu od glavnih uloga u ovim postupcima, osiguravajući podršku i potrebne informacije značajne za maloljetne osobe i njihove roditelje o posljedicama sklapanja braka. Mišljenja sam da postoji nedostatak potrebnog obrazovanja i svijesti o pravima mladih, jer navedeni nedostaci mogu dovesti do toga da maloljetne osobe osjećaju pritisak na brak zbog mišljenja okoline ili češće tradicionalnih očekivanja. U području braka jedan od ovlaštenja zavoda za socijalni rad obuhvaća davanje mišljenja sudu u slučajevima odlučivanja o dopuštenju sklapanja braka maloljetnoj osobi.

Iako je zakonski okvir prisutan, još uvijek postoje određene sumnje o učinkovitosti tih mjera. Mnogi maloljetnici postaju žrtve društvenih i kulturnih pritisaka koji mogu rezultirati brzim sklapanjem braka, često bez dubljeg razumijevanja ili procjene njihovih mogućnosti. Povrh toga, istraživanja su pokazala da su maloljetni brakovi često povezani s nižim razinama obrazovanja²², višim stopama zlostavljanja te potencijalno otežanim emocionalnim razvojem osobe, samim time potrebno je poraditi na edukaciji i informiranju mladih osoba.

U usporedbi s prethodnim verzijama Obiteljskog zakona, zakon iz 2015. godine pokazuje dostatno veću usmjerenost na zaštitu interesa maloljetnih osoba, a obuhvaća sudsku ovlast za procjenu opravdanosti sklapanja braka koja uključuje mišljenje stručnjaka.

Osim članka 25. Obiteljskog zakona, člankom 26. osigurava se da pravne radnje poduzimaju samo osobe koje su sposobne razumjeti svoje potencijalne posljedice.

²¹ Hrabar D. et al, *Obiteljsko pravo*, Narodne Novine, Zagreb, 2021., str. 64.

²² Dobrotić I., Pečnik N., Baran J., *POTREBE RODITELJA I PRUŽANJE USLUGA RODITELJIMA KOJI PODIŽU DJECU U OTEŽANIM OKOLNOSTIMA*, studeni 2015., dostupno na: https://www.incare-pyc.eu/wp-content/uploads/2019/12/DOBROTICroditelji_koji_podizu_djecu_u_otezanim_okolnostima.pdf (26.01.2025.).

Štite se ranjive skupine poput maloljetnih osoba i osoba s poteškoćama koje nisu u stanju razumjeti posljedice koje će proizaći iz njihovih postupaka koji nisu procijenjeni te se zato člankom 26. propisuje „ Brak ne može sklopiti osoba nesposobna za rasuđivanje.“²³

Poslovna sposobnost tako označava pravnu mogućnost osobe da sklapa poslove kao što je brak, samim time punu poslovnu sposobnost imaju punoljetne osobe, osim ako im je ista sudski ograničena, te maloljetnici s navršениh šesnaest godina života mogu steći punu poslovnu sposobnost ako sud procijeni da su dovoljno zreli, što se često povezuje sa sklapanjem braka.

Da bi se pokrenuo postupak sklapanja braka maloljetnih osoba, maloljetna osoba dužna je podnijeti prijedlog za dopuštanje sklapanja braka sudu koji je detaljnije obrađen u narednom poglavlju o postupku sklapanja braka maloljetnih osoba.

3. POSTUPAK SKLAPANJA BRAKA MALOLJETNIH OSOBA

Prema ObZ-u člankom 12., brak je zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca²⁴. Prema važećem zakonodavstvu jedna od pretpostavki za valjanost braka je postojanje punoljetnosti, tako se člankom 25. ObZ-a jasno propisuje, brak ne može sklopiti osoba koja nije navršila osamnaest godina života.²⁵ No već u stavku 2. članka 25., zakonodavac omogućuje iznimku maloljetnim osobama koje su navršile šesnaest godina života za sklapanje braka ako sud utvrdi tjelesnu i mentalnu zrelost djeteta te ako procijeni da je to u njegovoj dobrobiti.²⁶ Ovom iznimkom u članku 25. stavku 2 osigurava se da se brak može sklopiti samo ako se udovolje potrebni zahtjevi, a sve u cilju zaštite maloljetnih osoba od donošenja naglih odluka i negativnih posljedica preranog stupanja u brak. Kako bi maloljetna osoba koja je navršila šesnaest godina života mogla sklopiti brak prije stjecanja punoljetnosti potrebno je da zadovoljava dva ključna zahtjeva, tjelesnu i duševnu zrelost za brak koja podrazumijeva da maloljetnik mora biti dovoljno zreo kako bi razumio i u konačnici preuzeo odgovornost koju brak donosi, članak 25., stavak 2.²⁷ U ovom postupku sud procjenjuje psihičku, tjelesnu i emocionalnu zrelost maloljetnih osoba koje imaju namjeru sklopiti brak. Pored toga, sud se također treba uvjeriti da je sve u dobrobiti djeteta, da isto stupanjem u brak neće biti ugroženo.

²³ Obiteljski zakon, Narodne Novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23, članak 26.

²⁴ *Ibid*, članak 12.

²⁵ *Ibid*, članak 25.

²⁶ *Ibid*.

²⁷ *Ibid*.

Tom iznimkom zakonodavac želi pokazati kako je maloljetnim osobama u dobi od šesnaest do osamnaest godina, njihova maloljetnost samo moguća uklonjiva bračna smetnja, dok se brak izričito zabranjuje osobama mlađima od šesnaest godina.

Postupak sudskog odobrenja sklapanja braka maloljetnih osoba započinjem podnošenjem prijedloga za dopuštanje sklapanja braka koji maloljetna osoba predaje općinskom sudu prema mjestu svoga prebivališta što je uređeno člankom 449 ObZ-a.²⁸ Nakon zaprimanja prijedloga za dopuštenje sklapanja braka, sud pokreće izvanparnični postupak te će procijeniti zrelost maloljetne osobe i da li je to u dobrobiti podnositelja prijedloga, odnosno maloljetne osobe. Sud će provesti razgovor s maloljetnom osobom te utvrditi da li ispunjava zahtjeve, ali može angažirati i osobe koje će iskazati svoje stručno mišljenje odnosno mišljenje Hrvatskog zavoda za socijalni rad, roditelje maloljetne osobe odnosno skrbnike te osobu s kojom maloljetna osoba namjerava sklopiti brak, propisuje se člankom 449., stavkom 2. ObZ-a.²⁹ Nakon što sud utvrdi sve potrebne zahtjeve, može odobriti prijedlog za dopuštenje sklapanja braka ili isti odbiti ukoliko utvrdi da se jedan od dva zahtjeva ili čak oba ne ispunjavaju od strane maloljetne osobe. Ako sud odobri sklapanje braka maloljetnim osobama, rješenje suda postaje pravomoćno te maloljetna osoba tim činom može pristupiti postupku prijave braka kod matičara. Temeljem odobrenja, maloljetna osoba i njezin budući supružnik trebaju prijaviti namjeru sklapanja braka u matični ured nadležan prema mjestu gdje će se brak sklopiti sukladno članku 14.³⁰ Dužni su dostaviti odgovarajuće isprave ukoliko to matičar zahtijeva, izjavu o nepostojanju drugoga braka te u slučaju maloljetnih osoba i potvrdu suda o dopuštenju sklapanja braka, što je uređeno člankom 14., stavkom 2.³¹

Kada sud odobri prijedlog za sklapanje braka maloljetnih osoba, žalbu na donesenu odluku suda mogu podnijeti roditelji maloljetne osobe ili njezin skrbnik i Hrvatski zavod za socijalni rad sukladno članku 452., stavak 2 ObZ-a.³²

U situacijama kada sud donese odluku kojom odbija prijedlog za dopuštenje sklapanja braka, maloljetna osoba koja je podnijela prijedlog s namjerom sklapanja braka i osoba s kojom je

²⁸ *Ibid*, članak 449.

²⁹ *Ibid*, članak 449, stavak 2.

³⁰ *Ibid*, članak 14.

³¹ *Ibid*, članak 14., stavak 2.

³² *Ibid*, članak 452., stavak 2.

htjela sklopiti brak imaju pravo podnijeti žalbu na odluku suda, sukladno članku 452., stavak 1.³³

4. TUŽBA RADI PONIŠTAJA BRAKA ZBOG MALOLJETNOSTI

Tužba radi poništaja braka zbog maloljetnosti predstavlja pravni mehanizam kojim se osigurava zaštita maloljetnih osoba i pravnog poretka od nevaljalih bračnih zajednica. Navedeni institut proizlazi iz imperativnih normi obiteljskog prava te ima za cilj sankcionirati nepoštivanje zakonskih uvjeta za sklapanje braka. U ovom poglavlju detaljno će se razmotriti pravni okvir koji regulira pitanje poništenja braka zbog maloljetnosti.

Člankom 49. Obiteljskog zakona propisuje se pravo na tužbu radi poništaja braka uključujući slučajeve kada je brak sklopljen s maloljetnom osobom koja pritom nije ispunjavala zakonske uvjete za brak, tom odredbom štiti se maloljetne osobe od nezakonitih i/ili prisilnih brakova te osigurava pravne mehanizme za njihovo poništenje. Osim što tužbu za poništaj braka mogu podnijeti bračni drug, Hrvatski zavod za socijalni rad i osoba koja ima pravni interes, pravo na tužbu radi poništaja braka imaju i roditelji maloljetnih osoba ako je isti sklopljen protivno članku 25. Obiteljskog zakona.³⁴

Tužba radi poništaja braka zbog maloljetnosti uređena je i člankom 374. Obiteljskog zakona te navodi kako tužbu nije moguće podnijeti nakon što je maloljetna osoba u braku stekla punoljetnost, no maloljetni bračni drug ima pravo na tužbu radi poništaja braka „ Bračni drug koji je u vrijeme sklapanja braka bio maloljetan može podnijeti tužbu radi poništaja braka u roku od jedne godine od dana punoljetnosti.“³⁵

5 .KOMPARATIVNA ANALIZA PRAVNIH SUSTAVA U POGLEDU SKLAPANJA MALOLJETNIH BRAKOVA

Maloljetni brakovi predstavljaju značajan izazov u području obiteljskog prava, s obzirom na njihove socijalne, zdravstvene ali i pravne implikacije. U ovom dijelu rada analizirati ću pravne okvire koji reguliraju sklapanje braka maloljetnih osoba u odabranim zemljama, s naglaskom na Hrvatsku, zemlje bivše Jugoslavije i odabranim članicama Europske Unije .

³³ *Ibid*, članak 452., stavak 1.

³⁴ *Ibid*, članak 49.

³⁵ *Ibid*, članak 374.

Hrvatska kao članica Europske Unije nastoji uskladiti svoje zakonodavstvo s međunarodnim standardima zaštite prava djece, no još uvijek dopušta određene iznimke za sklapanje braka maloljetnih osoba.

Usporedbom pojedinih pravnih sustava nekoliko zemalja sagledati ćemo različite pristupe maloljetnim brakovima.

5.1. Zemlje bivše Jugoslavije

5.1.1. Srbija

U Republici Srbiji, prema Porodičnom zakonu, minimalna dob za sklapanje braka maloljetnih osoba je osamnaest godina. Sud može odobriti sklapanje braka maloljetniku starijem od šesnaest godina ako postoji opravdani razlog i ako je maloljetna osoba dostigla tjelesnu i duševnu zrelost potrebnu za prava i dužnosti koje nosi brak, isto je regulirano člankom 35. Porodičnog zakona.³⁶ Uređenje sklapanja braka maloljetnih osoba u Republici Srbiji slično je kao i u našoj državi, s time da u Republici Srbiji nakon što maloljetna osoba koja želi sklopiti brak podnese prijedlog za dozvolom za dopuštanjem braka, prije donošenja odluka sud pribavlja mišljenje nadležnog organa starateljstva.³⁷

Pravo na tužbu za poništenje braka može podnijeti organ starateljstva ukoliko je brak sklopila maloljetna osoba bez odobrenja suda, dok maloljetni supružnik i njegovi roditelji mogu podnijeti tužbu ako nisu svojim nedopuštenim radnjama omogućili sklapanje braka.³⁸ Također jedna od situacija koju zakonodavac opisuje u Porodičnom zakonu je da sud može odbiti tužbu za poništenje braka ako utvrdi da je u vrijeme sklapanja braka ili da su naknadno nastali opravdani razlozi zbog kojih može dopustiti sklapanje braka maloljetnih osoba prije stjecanja punoljetnosti, isto je propisano člankom 51. Porodičnog zakona. Ono što je isto kao i u našoj državi je da se brak ne može poništiti ako je dijete steklo punoljetnost, kao i to da supružnik koji je stekao punoljetnost može podnijeti tužbu za poništenjem braka u roku od godine dana od dana stjecanja punoljetnosti.³⁹

³⁶ Porodični zakon, "Sl. glasnik RS", br.17/2023 i 27/2024, članak 35., dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/porodicni-zakon.html> (25.01.2025.).

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*, članak 51.

³⁹ *Ibid.*

5.1.2. Bosna i Hercegovina

U Bosni i Hercegovini, obiteljski zakoni entiteta propisuju minimalnu dob za sklapanje braka od osamnaest godina. Iznimno, sud može odobriti sklapanje braka osobi s navršenih šesnaest godina ako sud utvrdi da postoje opravdani razlozi da je ta osoba fizički i duševno spremna za obaveze koje bračna zajednica nosi, isto je regulirano člankom 15. Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.⁴⁰ Člankom 341. Porodičnog zakona uređuje se da postupak za davanje dozvole za sklapanje braka maloljetniku pokreće se na prijedlog maloljetne osobe.⁴¹ Podatke koje sadrži prijedlog za sklapanje braka maloljetne osobe odnose se na osobne podatke roditelja maloljetne osobe koja podnosi prijedlog te činjenice na kojima se zasniva prijedlog.⁴² Prije nego sud donese odluku odnosno rješenje o podnesenom prijedlogu dužan je pribaviti nalaz i mišljenje zdravstvene ustanove, kao i mišljenje Centra za socijalnu skrb, saslušati maloljetnu osobu koja je podnijela prijedlog za sklapanjem braka kao i osobu s kojom namjerava sklopiti brak te roditelje maloljetne osobe koja je podnijela prijedlog.⁴³ Postoje iznimke kada sud neće saslušati roditelje maloljetne osobe, a to je u situacijama kada je roditelju oduzeto roditeljsko pravo, a isto će tako procijeniti da li će uzeti u obzir mišljenje roditelja koji iz opravdanih razloga ne izvršava svoju roditeljsku dužnost.⁴⁴ Sud će u konačnici provjeriti i ispitati opravdanost prijedloga za sklapanjem braka pritom vodeći računa o ostvarivanju ciljeva braka i zaštite obitelji. Kada sud donese pozitivnu odluku odnosno rješenje o dopuštenju sklapanja braka, isto se dostavlja osobi koja je podnijela prijedlog za sklapanjem braka, osobi s kojom želi sklopiti brak, roditeljima osobe koja je podnijela prijedlog i Centru za socijalnu skrb.⁴⁵ Ukoliko sud nakon procjene okolnosti utvrdi da brak nije moguće sklopiti, rješenje dostavlja maloljetnoj osobi koja je podnijela prijedlog za sklapanjem braka.⁴⁶

5.1.3. Slovenija

U Republici Sloveniji, u Družinskom zakoniku, člankom 24., propisuje se da brak ne mogu sklopiti djeca, no kao i kod prethodnih zemalja postoji iznimka,

⁴⁰ Porodični zakona Federacije Bosne i Hercegovine, "Sl. novine FBiH", br. 35/2005, 41/2005 – ispr., 31/2014 i 32/2019 – odluka us, članak 15., dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/porodicni-zakon-federacije-bih.html> (25.01.2025.).

⁴¹ *Ibid.*, čl. 341.

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*, članak 342.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Ibid.*, članak 343.

⁴⁶ *Ibid.*

a to je da sud može iz valjanih razloga dopustiti sklapanje braka djetetu koje je navršilo petnaest godina života uz postojanje tjelesne i duševne sposobnosti za brak.⁴⁷

Prilikom odlučivanja o dopuštenju sklapanja braka maloljetnih osoba sud će uzeti u obzir mišljenje centra za socijalni rad u skladu s odredbama zakona kojim se uređuje izvanparnični postupak⁴⁸. Tužbu za poništavanje braka protivno odredbi članka 24., mogu podnijeti bračni drugovi i svatko tko ima pravni interes za poništaj braka.⁴⁹

Brak koji je maloljetna osoba sklopila bez dopuštenja suda ostaje valjan ako sud utvrdi da postoje okolnosti kojima se dopušta njegovo sklapanje ili ako je maloljetna osoba u tijeku postupka stekla punoljetnost.

Pravni sustavi Hrvatske i zemalja bivše Jugoslavije pokazuju značajne sličnosti u reguliranju minimalne dobi za sklapanje braka, što proizlazi iz zajedničkog pravnog nasljeđa i prilagodbe suvremenim međunarodnim standardima zaštite prava djeteta. Kao što možemo vidjeti iz gore navedenih zakona, dobna granica za sklapanje braka je jednaka u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini u odnosu na Sloveniju koja ima iznimku sklapanja braka s petnaest godina djetetovog života uz postojanje duševne i tjelesne sposobnosti također uz postojanje opravdanih razloga. U svim ovim zemljama zakonodavstvo omogućuje iznimke od minimalne dobi za sklapanje braka, ali uz postojanje strogih uvjeta i sudskog nadzora, čime se nastoji osigurati zaštita maloljetnika te sprječavanje zloupotrebe.

5.2. Članice Europske unije, Njemačka, Danska, Švedska i Luksemburg

U Europskoj uniji, zakonski okviri koji reguliraju sklapanje maloljetnih brakova razlikuju se među državama članicama odražavajući pritom njihove pravne tradicije i društvene norme.

5.2.1. Njemačka

U Saveznoj Republici Njemačkoj, minimalna dob za sklapanje braka je osamnaest godina bez iznimke. Ova odredba regulirana je člankom 13. Uvodnog zakona o Građanskom zakoniku (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche)

⁴⁷ Družinski zakonik, Službeni list Republike Slovenije, br. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C, 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – dec. US, 94/22 – sec. US, 5/23 i 34/24 – sek. NAS, članak 24., dostupno na: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7556> (25.01.2025.).

⁴⁸ *Ibid*, čl.29.

⁴⁹ *Ibid*, čl.48.

prema kojem se brakovi u kojima je zaručenik mlađi od šesnaest godina smatraju nevaljalim, dok se brakovi u kojima je zaručenik u vrijeme sklapanja ženidbe navršio šesnaest godina , a nije navršio osamnaest godina života smatraju ništavnima.⁵⁰

"Brakovi maloljetnika u suprotnosti su s našim liberalnim sustavom vrijednosti. Njemački će zakon i ubuduće to jasno navoditi", rekao je savezni ministar pravosuđa Marco Buschmann (FDP).⁵¹

Njemačka vlada doneseni zakon opravdala je zaštitom maloljetnih osoba od prisile, posebno u kontekstu sve većih migracijskih valova, tako Njemačka propisuje da nema mogućnosti sudskog odobrenja u vidu sklapanja maloljetnih brakova.

5.2.2. Danska

U Danskoj, prema Zakonu o braku i razvodu, Ægteskabsloven, odredbom u poglavlju 1., odjeljku 2 strogo se navodi kako osobe koje nisu stekle punoljetnost odnosno osamnaest godina ne mogu sklopiti brak.⁵² Danska baš poput Njemačke nastoji zaštititi maloljetne osobe od prisile na dječje brakove, imajući u vidu zaštitu dječjih prava.

5.2.3. Švedska

U Švedskoj zakonska dob za sklapanje braka je osamnaest godina te nema iznimaka koje bi omogućile sklapanja braka prije punoljetnosti, isto je regulirano Obiteljskim zakonom Švedske (Äktenskapsbalk) u poglavlju 2, članku 1.,⁵³ s ciljem zaštite maloljetnih osoba od prisilnih i/ili preuranjenih brakova.

⁵⁰ Uvodni zakon građanskog zakonika (EINFÜHRUNGSGESETZ ZUM BÜRGERLICHEN GESETZBUCH), izmjena Zakona od 25. lipnja 2021 (Savezni zakonski glasnik I, str. 2133) i Zakona od 22. prosinca 2020. (Savezni zakon Glasnik I, str. 3328), članak 13. dostupno na: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/BJNR006049896.html> (27.01.2025.).

⁵¹ Redakcija beck-aktuell, 8. svibnja 2024., dostupno na:

<https://rsw.beck.de/aktuell/daily/meldung/detail/bundesregierung-gesetzentwurf-kinderehen> (26.01.2025.)

⁵² Zakon o braku i razvodu, Ægteskabsloven, Retsinformation, LBK br. 1080 od 14.08.2023, odjeljak 2., dostupno na <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2023/1080> (27.01.2025.).

⁵³ Obiteljski zakon Švedske, Äktenskapsbalk, 2014:376, 01.07.2014., poglavlje 2, članak 1., dostupno na https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230/#K2 (15.02.2025.).

5.2.4. Luksemburg

U Luksemburgu zakonska dob za sklapanje braka regulirana je Građanskim zakonikom Luksemburga (Code Civil Luxembourgais) člankom 144., prema kojem brak može sklopiti samo osoba koja je navršila osamnaest godina.⁵⁴Možemo vidjeti da ne postoje iznimke za sklapanje braka prije stjecanja punoljetnosti čime zakonodavstvo Luksemburga štiti svoje maloljetne građane.

Uspoređujući ove zakone, stroži propisi svakako su prisutni u Njemačkoj, Danskoj, Švedskoj i Luksemburgu koji nude veću zaštitu maloljetnim osobama i znatno manje prostora za zloupotrebu u usporedbi s fleksibilnijim pristupom koji naša država Hrvatska ima. Samim time navedenim zemljama je ključna uloga zaštita maloljetnih osoba i njihovih prava, smanjuju mogućnost prisilnih brakova, omogućavajući pritom maloljetnim osobama da završe školovanje ali i da razvijaju svoje osobne vještine. Bit je da brak bude sklopljen na svjestan način, uzajaman i temeljen na slobodnoj volji.

6. ZAŠTITA PRAVA MALOLJETNIH OSOBA

Pravna zaštita maloljetnih osoba predstavlja jedno od osnovnih načela suvremenih pravnih sustava, a zabranom sklapanja braka prije stjecanja punoljetnosti želi se pokazati nastojanje države da zaštiti djecu od mogućih negativnih posljedica koje mogu proizaći sklapanjem braka. Tako u Republici Hrvatskoj kao i mnogim drugim zemljama je brak moguće sklopiti stjecanjem punoljetnosti, no postoje iznimke u posebnim okolnostima i uz obavezno sudsko odobrenje. Ova zakonska regulativa temelji se na pravnim i društvenim okolnostima, podrazumijevajući zaštitu prava djeteta, osiguranje njegovog razvoja te sprječavanje prisilnih brakova.

Sukladno ObZ-u Republike Hrvatske osnovni uvjet za sklapanje braka je stjecanje punoljetnosti, no predviđa se mogućnost sklapanja braka s navršenih šesnaest godina života uz provođenje procjene maloljetne osobe o njenoj tjelesnoj i duševnoj zrelosti i da li je ista u dobrobiti djeteta.

Zakonodavac ovom iznimkom želi pokazati visoke pravne standarde ali i fleksibilnost,

⁵⁴ Građanski zakonik Luksemburga, Code Civil, 24.12.2024, članak 144., dostupno na: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/civil/20241224> (15.02.2025.).

fleksibilnost u smislu mogućnosti sklapanja braka s navršениh šesnaest godina života, te visoke standarde u okviru sprječavanja naglih i neželjenih posljedica, ali i za sprječavanjem zloupotrebe.

Na nacionalnoj razini, uz ObZ relevantne odredbe sadrži i Kazneni zakon koji sankcionira prisilne brakove i zloupotrebu maloljetnih osoba. Akti koji su utjecali na razvoj obiteljskog prava u vidu prava djeteta da aktivno sudjeluje u odlukama koje ga se tiču jesu Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989.g. te Europska Konvencija o ostvarivanju dječjih prava iz 1996.g. Glavni razlog zabrane sklapanja maloljetnih brakova proizlazi iz ovih dvaju međunarodnih instrumenata, Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima djeteta koja naglašava da svako dijete ima pravo na zaštitu od zloupotrebe i svih oblika iskorištavanja, zaštite njegovih zajamčenih prava, te Europskom Konvencijom o ostvarivanju dječjih prava koja posebno naglašava potrebu za pravnim mjerama zaštite maloljetnih osoba.

Sklapanjem braka u maloljetnoj dobi često dolazi do prekida obrazovanja, socijalne izolacije, ekonomske ovisnosti ali i mogućeg nasilja u obitelji. Maloljetnici često nisu dovoljno emocionalno zreli da bi se nosili s obvezama koje nosi brak što potencijalno može dovesti do veće stope razvoda.⁵⁵ Osim pravnih aspekata zabrana maloljetnih brakova ima i neku vrstu društvene funkcije, u vidu borbe protiv rodne neravnopravnosti s obzirom da su djevojčice te koje prije sklapaju brakove u maloljetnoj dobi često pod pritiskom svoje obitelji. Važna je i s aspekta podizanja svijesti o važnosti obrazovanja i osamostaljenja maloljetnih osoba prije nego stupe u svijet odraslih. Zabrana sklapanja braka maloljetnih osoba u Republici Hrvatskoj nije važna samo s pravne strane već je i pitanje zaštite zajamčenih ljudskih prava, njome se osigurava da mlade osobe sazriju u potpunosti emocionalno i psihološki, da se imaju priliku razviti u stabilne osobe prije nego što donesu važnu odluku o stupanju u brak. Samim time štite se njihova prava ali i osigurava stabilnije društvo u svojoj cjelini.

Iako postoji zakonsko ograničenje koje se odnosi na sklapanje braka maloljetnih osoba, povreda tih prava ipak se može dogoditi osobito u situacijama kada maloljetne osobe nemaju dovoljan stupanj zaštite. Neka od prava koja mogu biti ugrožena u kontekstu sklapanja braka maloljetnih osoba jesu pravo na slobodu i sigurnost, pravo na zdravlje, pravo na slobodu izražavanja i mišljenja te pravo na obrazovanje.

⁵⁵ Hrabar D. et al, *Obiteljsko pravo*, Narodne Novine, Zagreb, 2021., str. 63.

Prema ObZ-u sklapanje braka maloljetnih osoba dopušteno je ali samo uz izričitu suglasnost suda, sud je taj koji mora procijeniti da li je maloljetna osoba koja je podnijela prijedlog za sklapanje braka tjelesno i mentalno spremna za sklapanje braka. Iako je zakonska regulativa jasno postavljena svejedno postoji značajan broj slučajeva u kojima maloljetne osobe no naročito djevojčice sklapanje braka doživljavaju kao prisilu ili neku vrstu nužnosti zbog raznih obiteljskih i kulturnih razloga. Prisilni brakovi ozbiljno ugrožavaju slobodu maloljetnih osoba jer im se uskraćuje mogućnost da slobodno odlučuju u svom i o svom životu. Nažalost takvi brakovi često vode do zlostavljanja, emocionalne traume, a maloljetne osobe koje se udaju ili ožene zbog straha od osude ili dodatnog nasilja ne traže stručnu pomoć.

Rane trudnoće povezane s maloljetnim brakovima nose visoke zdravstvene rizike za dijete i majku.⁵⁶ Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ), komplikacije u trudnoći i pri porodu češće su kod maloljetnica nego kod punoljetnih žena. U izvješću za 2023. godinu, *Porodi u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2023.godine*, možemo primjetiti pozitivne naznake koje navode autori, a to je da : „Srećom taj trend se smanjuje zahvaljujući programima promicanja zdravlja i razvojem mreže savjetovaništa za reproduktivno zdravlje mladih u službama školske i adolescentske medicine zavoda za javno zdravstvo.“⁵⁷ Posebno bih htjela istaknuti podatke koji se navode u Izvješću za 2023.godinu, *Porodi u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2023. godine*: „ stopa poroda u djevojaka dobi 15 - 19 godina je u 2022. g. blago porasla te je iznosila 7,2/1.000, a 2023. godine se vratio trend pada sa stopom od 6,6/1.000. Od 621 poroda u dobi 13 - 19 godina, 185 roditelja su bile maloljetnice (dob 14 - 17 g.), što predstavlja pad u odnosu na 2022. g. (191 porod maloljetnih majki). Mlađih punoljetnica (u dobi 18 - 19 navršenih godina) je u 2023. g. bilo 436 (u 2022. g. 468 roditelja).“⁵⁸

Pravo na slobodu mišljenja i izražavanja osigurano je međunarodnim ugovorima kao što je Konvencija o pravima djeteta koja ističe da maloljetne osobe moraju imati pravo na slobodno izražavanje svojih mišljenja u svim pitanjima koja ih se dotiču.

Maloljetne osobe posebice djevojčice ne mogu donijeti slobodne odluke o svom životu jer su

⁵⁶ Hrabar D. et al, *Obiteljsko pravo*, Narodne Novine, Zagreb, 2021., str. 64.

⁵⁷ Rodin U., Cerovečki I, Barišić I, Jezdić D, *Porodi u zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj 2023. godine*, Hrvatski Zavod za javno zdravstvo, 11.10.2024, dostupno na: <https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-porodi-u-zdravstvenim-ustanovama-u-hrvatskoj-2023-godine/> (26.01.2025.).

⁵⁸ *Ibid.*

pod jakim obiteljskim i društvenim pritiscima da se udaju. Nažalost maloljetne osobe u takvim brakovima nisu u mogućnosti slobodno izražavati svoje želje i mišljenja jer su ona često zanemarena ili potisnuta od strane obitelji ali i društva.

Nadalje, maloljetni brak često uzrokuje prekid školovanja, osobito kod djevojčica. Prekid obrazovanja značajno utječe na njihov razvoj, no samim time i na njihovu budućnost, što rezultira povećanjem ovisnosti o supružniku. Prema istraživanjima Pravobraniteljice za djecu, mnoge maloljetnice iz marginaliziranih skupina napuštaju školu zbog udaje, čime se krug siromaštva dodatno produbljuje.⁵⁹

Nedostatak obrazovanja smanjuje njihove šanse za ekonomski samostalan život, čime se stvara začarani krug siromaštva i društvene isključenosti.

Iako zakon u Hrvatskoj jamči obrazovanje svim maloljetnim osobama u praksi se djevojčice koje sklope brak često suočavaju s preprekama u nastavku školovanja. U mnogim slučajevima maloljetnice koje se udaju često odustaju od obrazovanja jer brak i obiteljske obaveze postaju prioritet.

U Hrvatskoj, zakoni koji štite prava maloljetnih osoba, uključujući zabranu sklapanja prisilnog braka i odredbe o minimalnoj dobi za brak, problem prisilnog braka maloljetnih osoba i dalje predstavlja ozbiljnu prijetnju njihovim pravima. S obzirom da su maloljetne osobe posebno ranjiva skupina važno je osigurati njihovu zaštitu kroz obrazovne, socijalne i pravne mjere.

Maloljetne osobe su jedna od najranjivijih skupina kada je u pitanju nasilje, a brak u ranom uzrastu može povećati rizik od emocionalnog i seksualnog zlostavljanja. Prema Konvenciji o pravima djeteta i hrvatskim zakonima država ima obvezu štiti djecu od svih oblika zlostavljanja. Člankom 34. Konvencije o pravima djeteta propisano je „Države stranke obvezuju se da će zaštititi dijete od svakog oblika spolnog izrabljivanja i zlostavljanja.“⁶⁰

Maloljetni brakovi često nesrazmjerno pogađaju djevojčice, čime se narušava načelo rodne ravnopravnosti.

U hrvatskom društvu ali i globalno maloljetni brakovi gotovo uvijek pogađaju djevojčice nego dječake, čime se stvara rodna nejednakost.

⁵⁹ Savez Roma „Kali Sara“ , *Okrugli stol “Kako iz začaranog kruga siromaštva”*, Republika Hrvatska Pravobranitelj za djecu, 24.11.2022. dostupno na:

[Okrugli stol “Kako iz začaranog kruga siromaštva” – Pravobranitelj za djecu](#) (25.01.2025.).

⁶⁰ Konvencija o pravima djeteta, članak 34.

7. ZAKLJUČAK

Pravo na sklapanje braka maloljetnih osoba u Republici Hrvatskoj otvara niz pitanja pravne i društvene prirode. U suvremenom društvu brak se shvaća i kao pravni odnos i institucija koja sa sobom nosi značajne odgovornosti i obaveze supružnika. Dok mnoge zemlje nastoje zaštititi djecu i adolescente od prerane bračne zajednice u određenim situacijama dopuštaju iznimke koje omogućuju maloljetnim osobama da stupe u brak uz određene uvjete. Ova dilema ogleda se u različitim pravnim sustavima, pri čemu su međunarodni dokumenti poput Konvencije o pravima djeteta postavili temeljna načela zaštite djece ali istovremeno ostavili prostor državama da prilagode zakonodavstvo vlastitim pravnim tradicijama. Tako je osnovni preduvjet za sklapanje braka u Hrvatskoj stjecanje punoljetnosti odnosno navršenih osamnaest godina života. No Obiteljski zakon predviđa iznimku odnosno mogućnost sklapanja braka i prije stjecanja punoljetnosti, ali samo uz dopuštenje suda. Ključan razlog za navedeno zakonodavno rješenje je u prvom redu zaštita prava i interesa maloljetne osobe. Sklapanje braka nosi sa sobom brojne obaveze ali ponajprije odgovornost supružnika, ekonomsku neovisnost, a moguće i potencijalno roditeljstvo.

Maloljetne osobe nemaju dovoljno iskustva, emocionalne zrelosti niti ekonomske stabilnosti da bi preuzele na sebe takve obaveze, stoga Obiteljski zakon propisuje da je sud taj koji donosi konačnu odluku temeljem procjene svih okolnosti, uključujući mišljenje stručne osobe, poput primjerice psihologa ili socijalnih radnika. Mišljenja sam da se maloljetni brakovi najčešće pojavljuju u kontekstu trudnoće ili pritiska obitelji, što dodatno otvara pitanje slobode izbora i zaštite od prisilnih brakova. Premda naš Kazneni zakon izričito zabranjuje prisilne brakove, oni i dalje postoje u nekim društvenim skupinama kao vrsta tradicije ranog stupanja u brak posebice među manjinskim zajednicama. Konvencija o pravima djeteta koju je ratificirala i naša zemlja, naglašava pravo djeteta na zaštitu od bilo kakvog oblika iskorištavanja i prisile.

Važno je ne samo osigurati strogu primjenu zakona već i poraditi na edukaciji mladih o važnosti samostalnog donošenja odluka o vlastitom životu i budućnosti ali i stjecanje odgovornosti. Prevencija ranih brakova ne može se temeljiti samo na zakonodavnim ograničenjima već i na sustavnom podizanju svijesti i obrazovanju mladih osoba o posljedicama odluka o sklapanju braka u maloljetnoj dobi.

Prve su škole, potom obitelji i društvene institucije koje trebaju aktivno raditi na podizanju svijesti među mladim osobama, osiguravajući im da mladi budu osnaženi, informirani i podržani u donošenju odluka koje su u njihovom interesu.

Pravo na sklapanje braka maloljetne osobe u Republici Hrvatskoj ostaje iznimka, a ne pravilo. Iako Obiteljski zakon omogućuje mogućnost sklapanja braka prije stjecanja punoljetnosti, sudska praksa mora biti izrazito oprezna u odobravanju takvih vrsta zahtjeva, uvijek imajući na umu što je najbolje za interes djeteta. Hrvatsko društvo trebalo bi nastaviti razvijati mehanizme zaštite i edukacije mladih kako bi se smanjila potreba za sklapanjem maloljetnih brakova. Iako je naš pravni okvir relativno restriktivan, mora se i dalje prilagođavati međunarodnim standardima zaštite dječjih prava, s ciljem osiguranja sigurnosti i budućnosti mladih maloljetnih osoba.

Zaključno pravo na sklapanje braka maloljetnih osoba ostaje osjetljivo pitanje koje zahtijeva balans između zaštite djeteta i priznavanja individualnih životnih okolnosti. Konvencija o pravima djeteta postavila je temeljna načela zaštite ali državama ostavlja prostor za vlastite interpretacije i regulative.

8. LITERATURA

Knjige:

1. Aras, S., *Položaj djeteta u postupku prema novom obiteljskom zakonu*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2014.
2. Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *Obiteljsko pravo*, Narodne Novine, Zagreb, 2021.

Pravni akti

1. Konvencija o pravima djeteta, („Narodne Novine“, Međunarodni ugovori, 2/2017., 5/2002.).
2. Obiteljski zakon („Narodne Novine“, 162/1998).
3. Obiteljski zakon („Narodne Novine“, 116/2003).
4. Obiteljski zakon („Narodne Novine“, 103/2015).
5. Obiteljski zakon („Narodne Novine“, 103/15, 98/19, 47/20, 42/23, 156/23).
6. Zakon o braku i porodičnim odnosima, („Narodne Novine“, 11/1978., 27/1978., 45/1989., 59/1990., 25/1994., 162/1998).
7. Zakon o potvrđivanju Europske Konvencije o ostvarivanju dječjih prava („Narodne Novine“, br. 1/2010.) (11.02.2025.).

Međunarodni dokumenti:

1. Družinski zakonik, Službeni list Republike Slovenije, br. 15/17 , 21/18 – ZNOrg, 22/19 , 67/19 – ZMatR-C, 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – dec. US, 94/22 – sec. US, 5/23 i 34/24 – sek. NAS, <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7556> (25.01.2025.).
2. Građanski zakonik Luksemburga, Code Civil, 24.12.2024., <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/civil/20241224> (15.02.2025.).
3. Konvencija o pravima djeteta, međunarodni dokument, 1989. .
4. Obiteljski zakon Švedske, Äktenskapsbalk, 2014:376, 01.07.2014., https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aktenskapsbalk-1987230_sfs-1987-230/#K2 (15.02.2025.).
5. Porodični zakona Federacije Bosne i Hercegovine, Sl. novine FBiH, br. 35/2005, 41/2005 – ispr., 31/2014 i 32/2019 – odluka us,

- <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/porodicni-zakon-federacije-bih.html>
(25.01.2025.).
6. Porodični zakon, Sl. glasnik RS, br.17/2023 i 27/2024,
<https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/porodicni-zakon.html>
(25.01.2025.).
7. Uvodni zakon građanskog zakonika (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen
Gesetzbuche), izmjena Zakona od 25. lipnja 2021 (Savezni zakonski glasnik I, str.
2133) i Zakona od 22. prosinca 2020. (Savezni zakon Glasnik I, str. 3328),
<https://www.gesetze-im-internet.de/bgbeg/BJNR006049896.html> (27.01.2025.).
8. Zakon o braku i razvodu, Ægteskabsloven, Retsinformation, LBK br. 1080 od
14.08.2023., <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2023/1080> (27.01.2025.).

Mrežni izvori:

1. Dobrotić I., Pećnik N., Baran J., Potrebe roditelja i pružanje usluga roditeljima koji
podišu djecu u otežanim okolnostima, Udruga roditelji u akciji – Roda, Zagreb,
2015., [https://www.incare-pyc.eu/wp-
content/uploads/2019/12/DOBROTICroditelji_koji_podizu_djecu_u_otezanim_ok-
olnostima.pdf](https://www.incare-pyc.eu/wp-content/uploads/2019/12/DOBROTICroditelji_koji_podizu_djecu_u_otezanim_okolnostima.pdf) (26.01.2025.).
2. Redakcija beck-aktuell, Savezna vlada usvojila nacrt zakona o dječjim brakovima,
[https://rsw.beck.de/aktuell/daily/meldung/detail/bundesregierung-gesetzentwurf-
kinderehen](https://rsw.beck.de/aktuell/daily/meldung/detail/bundesregierung-gesetzentwurf-kinderehen) (26.01.2025.).
3. Rodin U., Cerovečki I, Barišić I, Jezdić D, Porodi u zdravstvenim ustanovama u
Hrvatskoj 2023. godine, Hrvatski Zavod za javno zdravstvo, 11.10.2024.,
[https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-porodi-u-zdravstvenim-
ustanovama-u-hrvatskoj-2023-godine/](https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-porodi-u-zdravstvenim-ustanovama-u-hrvatskoj-2023-godine/) (26.01.2025.).
4. Savez Roma „Kali Sara“, Okrugli stol “Kako iz začaranog kruga siromaštva”,
Republika Hrvatska Pravobranitelj za djecu, 24.11.2022., [Okrugli stol “Kako iz
začaranog kruga siromaštva” – Pravobranitelj za djecu](#) (25.01.2025.).